

מסורת הש"ס

החולץ ליבמתו

פרק רביעי יבמות

מח.

עין משפט
גד מצוה

קבב א מ"י פ"ח מהל'
עבדים הלכה יג
טושיע י"ד סימן רסו
סעיף סד:
קבב ב מ"י פ"ד מהל'
אסור ובהל' ט
סמג לאוין ק"י טושיע שם
סימן רסו סעיף ג:
קבב ג מ"י שם פ"ג הל'
יג סמג שם טושיע
שם:
קבב ד מ"י פ"ח מהל'
מלכים הלכה ה
סמג עין קנז:

תוספות ישנים

(א) והא דלא משני תלמודא
המס דבשאר אברים שרי
לגמרי בתער והא דקאמר
העבדים שער אינה אלא
מדר"ס דמשמע דהא מדברי
סופרים מיהא אימא מיירי
בצית השחי וצית הערוה.
וצית השחי המעביר צית
השחי וצית הערוה ה"ו
לוקה ר"ל מכת מרדות
מדרבנן. דמשני תלמודא
המס גבי ר' יוחנן דאמר
המעביר צית השחי וצית
הערוה ה"ו לוקה. ופריך
מהא דהעבדת שער אינה
אלא מדר"ס. ומשני מאי
לוקה מכת מרדות מדרבנן.
ו"ל משום דס"ל להעבדת
שער מיירי בכל אברים
מדלא מפרש צית השחי
וצית הערוה כמו דמפרש
גבי המעביר צית השחי
וצית הערוה לוקה:

ומותר בה מיד. אלמא לר' שמעון עבד אין צריך לקבל בשעת טבילה שחרור ולרובן דלא הו' תקנתא דכתיב צריך לקבל: עבד איש ולא עבד אשה. בתמיה ואשה שקנתה עבדים ולא מלו מי לא הו' כשאר עבדים. אלא ע"כ האי איש אעבוד כוכבים שמכרו קאי ולמעוטי בן איש וה"ק עבד שלקחת מן העובד כוכבים אתה מל בעל כרחו של עבד ואי אתה מל בן עובד כוכבים בעלמא דלאו עבד בעל כרחו ומדכתב רחמנא איש קרא ימירא למעוטי בן איש ש"מ ומלתא אותם בעל כרחו משמע דאי מדעתו היכי ממעט לכן איש ואי לא כתיב איש ה"א האי עבד לאו למעוטי בן אתה אלא הוא גופא אינטיך לאשמועינן דמילת עבדים מעכבא בפסח. לשון אחר ועיקר עבד איש ה"ק עבד שהוא איש אע"פ שהוא גדול וכן דעת ומלתא אותם בעל כרחו ואי אתה מל בן ה"א [שהוא] איש גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו דגבי בנים כתיב: המול לו כל זכר ולא כתיב זהו איש וגבי עבד כתיב איש למעוטי בן: ורנן. כסם שאין אתה מל בן איש [בע"כ] דהא לא כתיב זהו איש: כך אי אתה מל בן. ומילתא בעלמא היא ולא הקישא אלא ה"ק ליה כי היכי דמודיע לן בזה ה"א לעבד נמי דאין מוגיירין בן דעת אלא מלכונו: אימור דקא שמענא לרנן. דפליגי אדרבי שמעון דלא הו' תקנתא: כיפס תואר ולא שייכא במזוזה אצל עבד. ששהא אלו כמה ימים וניהג עליו מזוזה הנהגות עבד מן שמעת ליה דלרין לקבל: לענין טבילה סניא. ששניהם שום טבילה שצריכים לטבול כשצאין לכלל ישראל גמור אצל לענין קבלה לא הו' עבד אין צריך לקבל בשעת טבילה שחרור: סקון. אכפרינא קאי ואע"ג דלאו ניוול גזירת הכתוב היא: עשה בראש. כלומר נאמר שם תיקון מזוזה בראש דכתיב וגללה: לא עשה רגליו. לא קפץ כפרי רגליו: ולא עשה שפמו. לא גלג שער שפמו. אלמא עשה קרי להעברה: כי

אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו. פי' בקונטר' בלשון שני דעבד איש אע"ג שהוא גדול וכן דעת ומלתא אותם וגו' בעל כרחו ואי אתה מל בן איש גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו דגבי בנים כתיב המול לו כל זכר ולא כתיב זהו איש כמו גבי עבד ודבר תימה פירש דקרא דהמול לו כל זכר מוקמינן למילת זכריו שמעכבתו מלאכול בפסח וזה לא שייך אלא בבנים שולדו בקדושה אבל מילת בניו שלא שולדו בקדושה אינה מעכבתו מלאכול בפסח ונראה דלא צריך קרא למידרש מנייה ואי אתה מל בן איש בעל כרחו דממילא ידעינן שלא יגייירוהו בעל כרחו ועוד דמיפת תואר שמעינן דאין מלין גר בעל כרחו דהא יפת תואר אין מטיבלין אותה בעל כרחו מדאינטיך רחמנא להמתיין לה שלשים יום וצקצלה עליה אין צריך להמתיין ולא נקטיה אלא לפירושי מילתיה דרשב"א דקאמר דמתחלה כופין לשם שפמות ולא לשם גירות אי נמי משום דנקט לה במילתיה דרבנן כסם שאי אתה מל בן איש נקט נמי דרבי' שמעון בן אלעזר לאשמועינן דרבי' שאי אתה מל בן איש בעל כרחו עבד אתה מל בעל כרחו תימה דרשב"א קאמר לקמן דאין משהין אותו בל"י מפני הפסד טהרות עבד שאינו רואה למול ומשמע דזוקק למוכרו: ואמאי ימשהו בעל כרחו וכן קשה דרבי יהושע בן לוי אימ' ליה כשחולל (גיטין דף נט: וס) גמיאשמי מפלוגי עבדי אותו העבד אין לו תקנה אלא בשטר אלמא לית ל' היהא דשמואל דבסמוך וא"כ דרש עבד איש אתה מל בעל כרחו ולקמן קאמר הלוקח עבד מן העובד כוכבים ולא ראה למול מגלגל עמו עד י"ב חודש וימול אותו בעל כרחו ואומר ר"י דתקנת חכמים היא שלא יכשיל את רבו באסור והיתר כיון דאין מקבל עליו עול מלות ועוד דאין טוב לחייבו במזוזה מאחר דאין חפץ לקיימם: המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך לשחררו. תימה לשמואל תקשי ליה למה ליה שטרא בעבד כנעני יפקירו ולימא

ומותר בה מיד אמר רבא מאי טעמא דרבי שמעון בן אלעזר דכתיב יכל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו ואי אתה מל בן איש בעל כרחו ורבנן אמר עולא בשם שאי אתה מל בן איש בעל כרחו כך אי אתה מל עבד איש בעל כרחו ואלא הכתיב כל עבד איש ההוא מיבעי ליה לכרשמואל (דאמר שמואל "המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור שנאמר כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד ושארין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד מתקין לה רב פפא אימור דשמעת להו לרבנן ביפת תואר דלא שייכא במזוזה אבל עבד דרשיך במזוזה "הכי נמי דאפי' רבנן מודו דתניא אחד גר ואחד לוקח עבד מן העובד כוכבים צריך לקבל הא לוקח מישראל אין צריך לקבל מני אי רבי שמעון בן אלעזר האמר לוקח מן העובד כוכבים נמי אין צריך לקבל אלא לאו רבנן וש"מ ידרוקה מן העובד כוכבים צריך לקבל אבל לוקח מישראל אין צריך לקבל ואלא קשיא אחד גר ואחד עבד משוחרר כי תניא היהא לענין טבילה תניא תנו רבנן וגללה את ראשה ועשתה את צפרניה רבי אליעזר אומר תקוין רבי עקיבא אומר תגדיל אמר רבי אליעזר נאמרה עשיה בראש ונאמרה עשיה בצפרנים מה להלן העברה אף כאן העברה רבי עקיבא אומר נאמר עשיה בראש ונאמר עשיה בצפרנים מה להלן גיוול אף כאן גיוול וראיה לדברי רבי אליעזר ומפיבושת בן שאול ירד לקראת המלך לא עשה רגליו ולא עשה שפמו מאי עשיה העברה ת"ר ובבבחה את אביה ואת אמה ר'

ליה בצפי בי תרי זיל דהכי דייק בפ"ק דקידושין (דף טז. וס) גבי עבד עברי למה לי שטרא לימא ליה בצפי בי תרי זיל ומשני עבד עברי גופו קנוי ואר"י דהכי פריך (ב) למה לי שטרא דלוחו לשון עמנו הכתוב בשטר הרי את בן חורין הרי את לעמך יאמר לו בעל פה דס"ד דאין צריך אלא מחילה מחוץ שעליו ומסיק דגופו קנוי ואין הלשון הכתוב בשטר מועיל בעל פה אצל הפקר שמסלק רשותו מועיל אפי' בעל פה לשמואל וא"ת אמאי לא חשיב הפקר גבי קנינים של עבד בפ"ק דקדושין (ט"ז) וי"ל דלא חשיב אלא קנינים שמקנה הרב לעבד עמנו והפקר אינו אלא סילוק בעלמא שהרב מסלק עמנו מן העבד ועוד יש לומר דמילתא דאיתא בכל מילי לא קמיני דקאמר התם לענין חליפין ותנא דידן מילתא דאיתא במטלטלין לא קתני: לא עשה רגליו. פי' בקונטרס כפריני רגליו ולר"י נראה דהיינו שער צית הערוה דהכי משמע פרק מזוזה חליצה (לקמן ק) גבי מן הארכוזה ולמעלה חליצה פסולה למימרא דלא מיקרי רגל מן הארכוזה אצל ולמעלה תא שמע ולא עשה את רגליו ומשני לישא מעליה מכאן אין ראה דשרי לגלג שער של צית הערוה דשמה מדרבנן אסור אצל בריש פרק ב' מזירים (מיר נח) קאמר רב צהדיא מיקל אדם כל גופו בתער אפילו שער צית השחי וצית הערוה דמשמע התם דפריך עלה והתניא המעביר שער צית השחי וצית הערוה ה"ו לוקה ומשני כי קאמר רב במספרים והא בתער קאמר כעין תער וא"ת דבתר הכי קאמר צעי מנייה רב מרבי חייה מהו לגלג א"ל אסור והא קא גדיל א"ל גבול יש לו משמע דבמספרים צעא מנייה אי שרי דאי בתער מאי פריך והא קא גדיל והלא יכול לגלג במספרים ושמא רב לא קבלה מרבי חייה ור"ת מפרש דבתער צעא מנייה והא דפריך והא קא גדיל ה"פ והלא אין זה תיקון ואין דומה כלל לתיקוני אשה שאין זה משום ייפוי אלא משום זכר שגדל יותר מדאי ואפילו בתער אית לן למישרי ולפי זה צריך לומר שלא היה יודע ברייתא דלעיל שאוסרת וזה"ל גרים הכי אמר ר' מיקל אדם כל גופו בתער והתניא המעביר כי כי קאמר רב צהדיא אברים מי שרי והתניא העבדת שער אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים ומשמע ליה דאייירי הדיא ברייתא א"ל (בשאר אברים אע"ג דבצית השחי וצית הערוה נמי איירי דכמוכה בתר הכי דכי קאמר רב במספרים כי תניא הדיא בתער ולפי זה בשאר אברים לא שרי אלא במספרים וצית השחי וצית הערוה אפי' במספרים אסור ומדרבנן דלא תקשי הך דהכא מיהו זה"ל של אספמיא כתוב אלא הא בתער והא במספרים והדר ציה משינויא קמא דשני כי קאמר רב בשאר אברים (א) ולגירסא זו שאר אברים ודאי אסור לגלג בתער אצל במספרים שרי אף צית השחי וצית הערוה ובערוך בערך גיווסטרא גורם כגירסת ספרים שלנו ובתשובת הגאונים שרי לגלג צית השחי וצית הערוה כי מגלג כל גופו מראשו ועד רגליו ולא משמע דאייירי במזוזה דפשיטא הוא אלא במגלה לרפואה כיון דמגלה כל גופו אין זה ייפוי אלא ניוול ותדע דלא משתמיט בשום דוכתא גבי מזוזה שיהא עשה דמזוזה דוחה לאו דלא ילכש גבר אלא לאו דהקפת הראש וזקן גרידא:

(א) גיטין לה. מיר סב:
קידושין ע"ב. ט [שמות
יב, א] (רש"י, ד) [שמות
יב, א] (ואלי צ"ל דף כב:).
ו"ל בשאר אברים ומשני
פי קאמר רב כי מדרש"ל

תורה אור השלם

1. וכל עבד איש מקנת
כסף ומלאתה אותו אז
יאכל בו: שמות יב מד
2. והבאתה אל תוך
ביתך וגללה את ראשה
ועשתה את צפרניה:
דברים כא יב
3. ומפשטת בן שאול
ירד לקראת המלך ולא
עשה רגליו ולא עשה
שפמו ואת בגדיו לא
כבס למן היום לכת
המלך עד היום אשר בא
בשלוש:

שמואל ב יט כה
4. והסירה את שמלת
שבדיה מעליה ועשה
בביתה ובביתה את אביה
ואת אמה ירד ימים
ואחר כך תבוא אליה
ובעלתה ויהיה לך
לאשה: דברים כא יג

גליון הש"ס

גמ' ולא עבד אשה. עין
מהרש"ל לקמן ע"פ ע"כ
ד"ה כנון שהיה אביו:
שם ח"ו דאפילו רבנן
מודו. עין קידושין דף סג
ע"כ מ"ה אלא מעתה:
תוס' ד"ה איא עבד וכו'.
ואמאי ימשהו בעל כרחו.
עין ע"ז דף טו ע"כ מ"ה
עד:

הנהגות הב"ח

(א) תוס' ד"ה המפקיר
וכי ואר"י דהכי פריך. י"ב
כוננו במיוון זה למה
שמילנו תוס' בקידושין
דף טז ב"ה למה ליה ע"כ
ועין עוד בפסקי השולחן דף
לא בתוס' ד"ה המפקיר:

מוסף רש"י

ואין צריך גט שחרור.
ליות מותר כשראכל
(קדושין ע"ב). תגדיל.
תגדלם כלי שמטלטלי
(דברים כא יב).